

GIA NÌNH NGƯỜI ÊNÊ ÔI NAK LAK TRONG QUÁ TRÌNH CÔNG NGHIỆP HOÀ, HIỆN NẠI HOÀ

NGUYỄN THÒ PHỒNG (*)

Gia đình có vai trò quan trọng đối với sự tồn tại và phát triển của xã hội, xã hội sẽ không thể phát triển nếu gia đình không phát triển. Chủ tịch Hồ Chí Minh nói: “*Rất quan tâm đến gia đình là nền tảng và nhiều gia đình càng lạc hậu thì thanh xã hội, xã hội tốt thì gia đình càng tốt, gia đình tốt thì xã hội mới tốt. Hai nhân của xã hội là gia đình. Chính vì muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội mà phải chú ý đến hai nhân cho tốt*”⁽¹⁾. Ngay từ khi bước vào xã hội mới, tại Nghè quyết Nại hội Nại lần thứ VI đã khẳng định: “*Gia đình là tế bào của xã hội, coi vai trò quan trọng trong xã hội xây dựng chế độ mới, nên kinh tế mới, con người mới*”⁽²⁾ và liên tục trong các Nghị quyết Nại hội VII, VIII, IX, XI nêu lên các vấn đề và trí, vai trò của gia đình trong xã hội xây dựng và phát triển đất nước.

Dân tộc Ênê là một trong 54 dân tộc của nại gia đình các dân tộc Việt Nam. Người Ênê có nhiều nhất ở tỉnh Nại Lak. Đây là một dân tộc theo chế độ mẫu hệ xã hội hình ở Việt Nam. Những nguyên tắc mẫu hệ chi phối nhiều mặt trong tổ chức gia đình, xã hội thông qua vai trò người phụ nữ. Trong hôn nhân, phụ nữ chủ động, sau khi có con ông về ở phía nhà vợ mới với. Quan hệ huyết thống trong gia đình theo tính theo dòng mẹ, con cái sinh ra mang họ của mẹ, kế thừa tài sản của mẹ. Mọi liên hệ gần gũi nhau trong gia đình, dòng họ và công việc luôn luôn được đề cao, coi trọng. Hiện nay, hình thức gia đình người Ênê vẫn còn tồn tại loại gia đình lớn

có nhiều thế hệ cùng sống chung trong một ngôi nhà, đồng thời hiện nay đang xuất hiện hình thức gia đình nhỏ chỉ có một đến hai thế hệ không có vấn đề tranh giành ngôi nhà chính của gia đình lớn, nên truyền thống và tập quán của gia đình lớn mà vẫn còn ảnh hưởng đến nếp sống gia đình nhỏ. Trong các gia đình lớn này có nhiều thế hệ cùng chung sống dưới một ngôi nhà, và sinh hoạt kinh tế chung. Nói với các gia đình nhỏ mà duy trì mô hình nhà thu hẹp về các thế hệ cùng chung sống, không có con cái nhiều. Số con trung bình của gia đình Ênê hiện nay là 4 – 6 con, các gia đình có 2 con rất ít, chủ yếu ở những gia đình công nhân viên chức. Một gia đình người Ênê là một “nón vô kinh tế”. Chức năng kinh tế nông vai trò quan trọng trong đời sống gia đình của họ.

Gia đình người Ênê có từ trong các buôn (lang) gồm vài chục tới hàng trăm người, công việc vẫn làm theo những thiết chế của gia đình lớn mà vẫn có công xã hội hoạt động xã hội, phong tục mang tính chất công việc như tuân thủ những luật lệ chung do một “bà mẹ” tổ chức mang tính tổ chức nhiều hành, công việc như người chủ bên ngoài – cũng là chủ buôn (Pò Pin Ea). Tính công việc và tính khép kín của một buôn (lang) với bên ngoài còn rất đậm nét.

Trong hơn 25 năm qua, gia đình người Ênê đang góp nhiều thanh thiếu niên cho quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá tỉnh Nại Lak. Dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý của Nhà nước, gia đình người Ênê ngày càng thay đổi tích cực, họ không sống du canh du cư nữa, mà sống định cư theo xã hội dân của chính quyền địa phương. Người Ênê tham gia sản xuất theo lối canh tác mới, áp dụng khoa học kỹ thuật, chuyển đổi từ việc trồng cây lương

(*) HVCH, Trường Cao đẳng Kinh tế Công nghệ TP.HCM

(1) Hồ Chí Minh: *Toán tập*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, t.9, tr.523

(2) NCSVN: *Vấn đề Nại hội nại biểu toán quốc tế lần thứ VI*, NXB Sĩ thuật, Hà Nội, 1986, tr.244.

thời lai chính sang trồng cây công nghiệp lâu năm nhờ công nghệ cao su, tiêu, chuối... chuyển từ mô hình sản xuất nông nghiệp từ cung tới cấp sang sản xuất nông nghiệp hàng hóa phục vụ cho công nghiệp.

Trong những năm gần đây, đời sống của nông dân Ênêi nhiều gia đình cũng trở nên khá giả hơn, nhà mới bằng gạch men, nông trường, thôn, buôn sạch đẹp. Nhiều hộ gia đình ngày càng sắm chiếc những tiện nghi sinh hoạt nhất tiên như: tivi, radio, xe máy, xe công nông, máy bơm nước phục vụ cho sản xuất... Hội càng thấy rõ lợi ích thiết thực của việc sản xuất nông nghiệp hàng hóa phục vụ công nghiệp. Có nhiều gia đình trước đây nói nghe, sau thời gian phát triển cây hồ tiêu, cây cao su vườn nhà, hồi khoảng những thập niên nói nghe, mà con vốn lên có cuộc sống khám phá mỗi năm thu nhập từ 50 đến 100 triệu đồng. Cây cao su là cây chủ lực của NAK Lak. Nhà thời nước nhiều nay các hộ gia đình người Ênêi đã biết mở rộng diện tích cây cao su cũng tăng nhanh.... Dần dần hình thành nên những vùng sản xuất chuyên canh tập trung tại hàng loạt trong khu vực có trước của người Ênêi ở NAK Lak.

Hiện nay, gia đình người Ênêi không chần chừ làm kinh tế vườn mà con biết trồng rừng. Các giống gỗ quý có giá trị kinh tế cao như: keo lai, xoan và một số cây bản địa như hồ hương, sao, cà te nước trồng và phát triển tốt. Ngoài ra, các mô hình trồng tre lấy măng và chuối ghép cao sản nước nông dân áp dụng và mang lại hiệu quả kinh tế cao.

Từ năm 1997 đến nay, các nông trường quốc doanh trồng cao su do Trung ương và địa phương quản lý trên địa bàn tỉnh đã chuyển sang loại công nhân lao động dân tộc thiểu số và sản xuất cây công nghiệp, trong đó phần nông công nhân lao động dân tộc Ênêi Qua nhiều năm tham gia sản xuất trong các nông trường, nước sôi hừng dân của bản kỹ thuật, người Ênêi đã làm quen với việc trồng và chăm bón cây cao su. Một số người chần chừ hoặc ngại vất vả tích cực làm việc đã trở thành những lao động giỏi. Ngoài việc nhận khoán vườn cao su của nông trường, các hộ công nhân con trồng cao su trong vườn và trồng xen trong nông

trường. Trong nội có nhiều hộ công nhân nhà trồng từ 1 đến 5 ha cao su và chăn nuôi, nói chung các vật nuôi như trâu, bò, heo, gà... đều tăng. Nếu trước đây người Ênêi chăn nuôi gia súc bằng hình thức thả rông và chế dung thức ăn thì hiện nay họ đã chăn nuôi các giống lai trong chuồng trại và bán và lấy phần chuồng để trồng trọt. Đã biết những năm gần đây, các nhà đầu tư phát triển mạnh ở huyện Ea Ka và M' N' Rak, nghe nói ông phát triển mạnh ở huyện E' Hleo. Hiện nay, người Ênêi còn biết khai thác lĩnh vực du lịch. Họ đã sử dụng những nét văn hóa đặc sắc của dân tộc mình để thu hút các du khách đến tham quan NAK Lak như: kiến trúc nhà cửa, nhà công chiêng, dệt thổ cẩm, chế tác đồ thủ công, nhạc cụ dân tộc, tổ chức các nghi lễ cúng rằm, sóc khỏe, bản nước, nấu khách, kết nghĩa anh em... Trên cơ sở đó đã hình thành các buôn văn hóa - du lịch nước bản của tỉnh. Hàng năm, các buôn văn hóa - du lịch này đã thu hút hàng ngàn lượt khách đến tham quan.

Những biến đổi về kinh tế đã tác động rất lớn đến cuộc sống xã hội - văn hóa của nông dân Ênêi góp phần hạn chế những hủ tục lạc hậu, tổ chức bản thúy hóa đời sống tinh thần của nông dân nước lên. Góp phần này nhanh tốc đã phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh nói riêng và cả nước nói chung.

Mặc dù gia đình người Ênêi đã có nhiều góp phần cho quá trình phát triển kinh tế của tỉnh, nhưng cũng còn nhiều hạn chế nhiều mặt yêu cầu làm ảnh hưởng đến tốc độ phát triển của tỉnh. Những kết quả nghiên cứu gần đây cho thấy tỷ lệ nghèo nói văn con cao, nguy cơ tái nghèo cao, cuộc sống bấp bênh và không ổn định. Nói nghèo luôn rình rập, chần chừ thiên tai, dịch bệnh, đau ốm hoặc biến động giá cả lại rồi lại ngay vào tình trạng đói nghèo.

Kết cấu hai tầng nòi có trước của người Ênêi còn nghèo nàn và tậm tợ. Phần lớn các hộ gia đình phải sống trong những ngôi nhà tạm bợ, không kiên cố và nước mưa. Nhiều vùng của công nông người Ênêi sinh sống còn thiếu nước sạch. Thu nhập của họ thấp hơn so với thu nhập của người Kinh. Người nhận dân đến nghe nói con cao ở người Ênêi là do thiếu vốn sản xuất, thiếu kiến thức làm ăn, trình độ dân trí thấp, trình độ phát triển kinh tế thấp, thiếu đất canh tác,

thiếu mô hình kinh tế hộ canh tác nông rẫy lạc hậu, con thiên về việc canh tác con, sản phẩm làm ra và bán trên thị trường làm những sản phẩm thoái hóa qua khâu chế biến, sàng lọc, làm cho giá trị kinh tế khoảng cao và khoảng ổn định. Chính những nguyên nhân này đã khiến tại sao tuy nước nhà nước này tổ, giúp nông dân này phát triển sản xuất, nhưng họ vẫn còn nghèo và còn khoảng cách chênh lệch cao so với sự phát triển của các dân tộc khác đi về thành phố Lạc.

Đối với việc nông của quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa và có chế độ trường với rất nhiều biến động, số biến đổi của kinh tế và cả đời sống của người dân trong các nước này cũng nhiều biến động. Những người Enei phần lớn vẫn còn sống trong các xã nông rẫy, hái lượm, sống nhàn nhai. Trong thời đại thông tin, với sự phát triển của công nghệ, con người phần này chiếm lĩnh trí thức của thời đại trong các lĩnh vực quan trọng của khoa học, kỹ thuật, những người Enei vẫn đang sống trong cảnh lạc hậu, không thể nói kinh tế mà họ còn đời sống thông tin, tri thức. Họ sống với buồn lang, rừng núi và hầu hết các biệt với thế giới bên ngoài. Theo tập quán của chế độ mẫu hệ người phụ nữ phải gắn chặt với gia đình và buồn lang vì vậy việc thoát ly gia đình nên học ở trường nói chung là một sinh hoạt hoàn toàn xa lạ với tập quán buồn lang nhất là nói với vùng sâu, vùng xa. Nếu cũng là người nhận thấy cần có quá trình nâng cao trình độ dân trí nói với người Enei

Nói sống kinh tế khi khám phá ảnh hưởng tiêu cực nên trí thức, thể lực, giáo dục, chăm sóc sức khỏe của người Enei. Nói về công việc của các thể lực như nghề dệt dùng hàng tuyến truyền, xuyên tác, nói xấu chính quyền, kích động nông dân bạo động, chia rẽ khối này nọan kết dân tộc làm mất ổn định chính trị, xã hội của dân tộc. Nên biết, trong bối cảnh quốc tế phức tạp hiện nay, với chiến lược "diễn biến hòa bình", lối dùng chiêu bài "nhân quyền". "tội do dân tộc" và "tội do tôn giáo" các thể lực vẫn đang tìm mọi cách chống phá công cuộc xây dựng của dân tộc Lạc nói riêng và Tây Nguyên nói chung.

Thành phố Lạc, không thể này mạnh quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, phát triển kinh tế - xã hội nhanh chóng và bền vững, nếu không san bằng khoảng cách chênh lệch giữa các dân

tộc của dân tộc, nếu một công nông tộc người nào này vì quail lạc hậu, tụt hậu mà không ously ngoài quá trình phát triển chung của nhà nước. Các nước công nghiệp mới này cung cấp một bài học kinh nghiệm quý báu, rằng nếu không phát triển nông nghiệp giữa các vùng lãnh thổ giữa các nước, thì sẽ chênh lệch này nên lỗi lầm này gây ra những hậu quả xã hội, làm nảy sinh những tiêu cực cần có quá trình phát triển chung.

Nên ta luôn coi vấn đề dân tộc là một chính sách nhất quán, xuyên suốt quá trình cách mạng. Ngày hội Ngày làm thủ XI tiếp tục khẳng định: "Noan kết các dân tộc với trí thức lãnh đạo trong sự nghiệp cách mạng của nước ta. Các dân tộc trong nhà gia đình các dân tộc Việt Nam bình đẳng, noan kết, thông yêu, tôn trọng và giúp nhau cùng tiến bộ thức hiện thắng lợi sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc vì dân giàu, nước mạnh, dân chủ công bằng, văn minh" (3). Trong công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa, việc thức hiện Nghị quyết của Đảng nhằm hòa nhập dân tộc Enei này giúp họ phát triển kịp với các dân tộc phát triển khác là vấn đề quan trọng và cấp bách. Với các nhiệm vụ của gia đình người Enei là con mang nặng dấu vết của xã hội tiền giai cấp và con hậu chế trong trình độ phát triển kinh tế - xã hội, thì chúng ta cần có nhiều biện pháp tích cực mang tính nông bộ

Thứ nhất, này mạnh sản xuất hàng hóa của công nông Enei với những sản phẩm chủ lực của dân tộc: cà phê, hạt tiêu, các loại cây công nghiệp ngắn ngày như: mía, ngô, sắn, đậu, bông... môi trường trường tiêu thụ và thị trường hiệu riêng cho các sản phẩm chủ lực. Cần khắc phục việc canh, tác con, kết hợp hai hoặc nhiều loại cây trồng và nuôi nhai này để hàng sản xuất và nâng cao thu nhập cho nông dân các dân tộc thiếu số của dân tộc. Nên cao nhận thức của người dân về các kỹ thuật canh tác hiện đại, kết hợp với khoa học công nghệ này này này suất và hiệu quả kinh tế cao.

Thứ hai, chính quyền nhà nước cần thông tin xuyên suốt và nâng cấp nông nghiệp giao thông ô các

(3) NCSVN: Văn kiện Ngày hội này biểu toàn quốc lần thứ XI, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.244.

khu vực vùng sâu vùng xa nên tạo nhiều kiến thức cho việc lâu thông hàng hóa, tạo nhiều kiến thức cho người dân tiếp cận với nguồn vốn hỗ trợ của nhà nước nên hầu hết vào việc mua sắm các trang thiết bị sản xuất và chế biến sản phẩm. Hạn chế việc xuất khẩu các sản phẩm thối rữa thối rữa.

Thời ba, nhà phòng này mạnh công tác xóa đói giảm nghèo, vấn đề các gia đình là người Ênê coi nổi sống khai phá biết cách làm giàu, biết sử dụng các kỹ thuật canh tác trong trời hiện nay, nên giúp đỡ cho các gia đình khôi phục lại bằng cách truyền tải kinh nghiệm sản xuất, hướng dẫn kỹ thuật cho họ; dùng những tấm gương tốt của những gia đình người Ênê sản xuất giỏi nên không bao giờ đang tiếp thu và học tập hơn. Cần phải khắc phục tình trạng chênh lệch về trình độ phát triển giữa dân tộc Kinh và dân tộc thiểu số tại chỗ trong nội bộ dân tộc Ênê. Cần nắm chắc và thông qua nội dung các gia đình, các trí thức người Ênê nên tiếp tục truyền các chủ trương, những lợi của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, phổ biến tri thức khoa học, công nghệ mới với người Ênê nhất là học hỏi qua

Thời bốn, cũng có vai trò phát huy quan hệ công đồng của gia đình, dòng họ, buôn (làng). Việc này sẽ là một bài học rất đáng chú ý trong các quan hệ xã hội, sẽ ổn định và an toàn xã hội, sẽ che chở nóm bó giữa các thành viên trong nội bộ xã hội và tinh thần. Trong công đồng buôn (làng) truyền thống cũng nhờ hiện tại vẫn coi những người giỏi vai trò quan trọng tại những tổ chức quan hệ công đồng như là gia đình, những trí thức dân tộc, những thầy cúng. Vì vậy cần tạo nên sự hòa hợp giữa các thiết chế xã hội truyền thống và các tổ chức chính quyền.

Thời năm, phát triển giáo dục nâng cao dân trí

cho người Ênê hiện nay trình độ dân trí của nông dân rất thấp, số năm đi học của con em nông dân còn ít, trình độ nghề nghiệp chuyên môn cũng còn kém. Mặt khác ở Nak Lak này có nhiều trường phổ thông dân tộc nội trú và trường mầm non cho thanh niên dân tộc thiểu số không thể học sinh, sinh viên nên trường còn rất ít. Cần kết hợp giữa giáo dục của gia đình – nhà trường – xã hội vì trong công đồng Ênê gia đình vẫn là cơ sở quản lý hàng hóa của xã hội phát triển, mọi quan hệ giữa các thành viên trong gia đình, dòng họ, buôn làng rất chặt chẽ. Chính quyền nhà phòng và các cơ quan thể phát tích cực hơn nữa trong việc vấn đề các gia đình Ênê tạo nhiều kiến thức cho con em nên trường nên tạo ra và không bỏ học giữa chừng.

Thời sáu, này mạnh công tác y tế nâng cao sức khỏe cho người dân. Hạn chế trình độ dân số tới nhiều của người Ênê thực hiện tốt công tác kế hoạch hóa gia đình, giảm số con trong các gia đình nên năm ba nhiều kiến thức sức khỏe tốt. Cần củng cố mạng lưới y tế nên từng thôn buôn, có cơ sở vật chất tốt, thầy thuốc giỏi, có lương tâm nghề nghiệp tốt, phong cách chữa bệnh.

Công nghiệp hóa, hiện đại hóa là sự nghiệp của toàn Đảng, toàn dân ta. Muốn thực hiện thắng lợi sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, tất yếu phải làm cho tất cả các tầng lớp nhân dân, tất cả các công đồng dân tộc trong cả nước. Việt Nam ngày càng tiến bộ, tích cực, chủ động tham gia vào quá trình này. Phát huy những mặt tích cực, hạn chế những mặt tiêu cực là hầu hết của gia đình người Ênê ở Nak Lak là góp phần tích cực phát triển nguồn nhân lực phục vụ quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa nhất là học hỏi.

